

Propozycje pracowników Instytutu Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego do dyskusji w sekcji XIX wieku w czasie zjazdu historyków w Lublinie w 2019 roku

W ramach przygotowań do zjazdu historyków w Lublinie w 2019 r. przeprowadzono konsultacje z pracownikami Instytutu Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego. Dotyczyły one opinii na temat kondycji badań nad epoką XIX wieku. Zgodnie podkreślano, że niektóre postulaty badawcze wyrażane w czasie ostatnich zjazdów we Wrocławiu, Krakowie, Olsztynie i Szczecinie doczekały się urzeczywistnienia. Ale po dzień dzisiejszy wiele tematów związanych z tym okresem oczekuje w historiografii polskiej na realizację. Dotyczy to szczególnie sugestii prof. Sławomira Kalembkę, że historiografia winna się zdobyć na długie serie źródłowych prac poświęconych wybranym zagadnieniom dziejów wewnętrznych, ale i dyplomacji, a także historii kultury mocarstw rozbiorowych¹.

Środowisko historyków XIX wieku zatrudnionych na Uniwersytecie Rzeszowskim zajmuje się szerokim zakresem tematów związanych z dziejami tego stulecia. Głównie są to badania dotyczące Galicji i obejmują szereg zagadnień szczegółowych, jak:

- historia społeczna (dzieje ziemiaństwa, ludności wiejskiej i małomiasteczkowej);
- badania nad historią historiografii, kulturą historyczną, oświatą;
- samorząd i biografistyka;
- źródłoznawstwo i archiwistyka (zwłaszcza w kontekście procesów aktotwórczych).

W historiografii polskiej wiele problemów dotyczących jak najszerszej rozumianej sytuacji kobiet w Galicji ledwie zasygnalizowano. Enigmatycznie przedstawia się ich życie codzienne

i całą sferę prywatności, ale również udział w życiu gospodarczym. Podobnie postulatywne pozostają badania nad kulturą materialną, czasem wolnym czy obyczajowością².

Wśród prac dotyczących perspektywy trójzaborowej znaczące miejsce zajmuje problematyka życia codziennego w podróży. Lista problemów związanych z tym tematem jest długa. Na plan pierwszy wysuwają się zagadnienia dotyczące środków transportu, tempa podróży, infrastruktury transportowej i noclegowej, relacji między podróżnymi, przewodników turystycznych. Mając na uwadze tendencje w światowej historiografii, należy ująć te badania w perspektywie interdyscyplinarnej i porównawczej.

Wśród innych postulowanych przez nasze środowisko zagadnień badawczych trzeba wymienić zwiększenie tempa i zakresu prac nad międzyzaborową współpracą Polaków w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego. Zdefiniowania wymaga samo pojęcie współpracy między zaborami oraz tzw. ziemiami zabranymi. W wielu publikacjach poświęconych porozbiorowym dziejom politycznym i militarnym znajdujemy informacje na temat kontaktów grup społecznych z poszczególnych zaborów. W największym stopniu dotyczy to arystokracji i ziemiaństwa, w mniejszym stopniu, mieszczaństwa i chłopów. Jak wnioskują niektórzy historycy, jeśli można mówić o współpracy ziemiaństwa z Królestwa Polskiego i Wielkopolski, to w przypadku takich kontaktów ziemiaństwa galicyjskiego praktycznie brakuje pogłębionego opracowania³. Oczywiście nie możemy tego zagadnienia ograniczyć do kontaktów społecznych i gospodarczych. Należy je rozciągnąć na współpracę naukową, kulturalną.

Jeśli w historiografii polskiej dzieje emigracji politycznej po powstaniu listopadowym i styczniowym zostały przedstawione w sposób zadowalający, to emigracja zarobkowa wciąż czeka na syntetyczne opracowanie. Niewiele wiemy również o rzeszy ok. 4 tys. osób emigrantów politycznych po III rozbiorze, które znalazły swoje miejsce we Francji, Saksonii i Austrii. Dokładniej należy przebadać przede wszystkim emigrację zarobkową: polską, ukraińską, żydowską do Europy, Ameryki Północnej i Południowej przed 1914 rokiem. Na

2

J. Hoff, *Badania nad dziejami i kulturą Galicji w Polsce*, [w:] *Galicja 1772-1918. Problemy metodologiczne, stan i potrzeby badań*. Praca zbiorowa red. A. Kawalec, W. Wierzbieniec, L. Zaskilniak, Rzeszów 2011, t. I, s. 49-73. Zob. także S. Kozak, *Kobieta w Galicji. Problemy metodologiczne badań, ich dotychczasowy dorobek i postulaty na przyszłość* [w:] *ibidem*, s. 241-257.

3

W. Caban, S. Wiech, *O potrzebie badań nad międzyzaborowymi kontaktami ziemiaństwa* [w:] *Międzyzaborowe kontakty ziemiaństwa*, red. W. Caban, S. Wiech, Kielce 2010, s. 14.

swoje miejsce w polskiej historiografii czekają losy poddanych Hohenzolernów wędrujących za chlebem w głąb Niemiec i ich wtapienie się w społeczeństwo niemieckie. Podobnie na naukową refleksję zasługują Polacy dobrowolnie migrujący w ramach imperium Romanowów i Habsburgów⁴. Odnośnie emigracji politycznej i zarobkowej można mnożyć katalog problemów badawczych. Jednym z nich byłoby np. opracowanie słownika biograficznego Wielkiej Emigracji, emigracji postyczniowej i zarobkowej. Wprawdzie dysponujemy słownikami i encyklopediami Polonii i emigracji, ale odnośnie XIX wieku wymagają one uzupełnień i szerszego ujęcia. W naszym przekonaniu refleksja nad historiografią emigracji i migracji polskiej w latach 1795-1918 może stanowić temat jednego z referatów zjazdu. Wpisuje się ona również w myśl przewodnią wyrażoną w haśle „Wielka zmiana. Historia wobec wyzwań”.